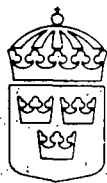

Näringsutskottets betänkande

1986/87:24

om eldistribution på landsbygden

NU
1986/87:24

Ärendet

I betänkandet behandlas – helt eller delvis – fem motioner om eldistributionen på landsbygden. I fyra av dem föreslås riksdagen anvisa medel för slutförande av landets elektrifiering. Den femte motionen tar sikte på bättre ekonomiska förutsättningar för eldistribution i glesbygd.

Upplysningar i ärendet har inför utskottet lämnats av byråchef Tore Peterson, statens energiverk. Utskottet har också fått skriftligt material från energiverket.

Sammanfattning

För nästa budgetår bör riksdagen anvisa 2,5 milj. kr. till främjande av landsbygdens elektrifiering. Medlen skall kunna disponeras såväl för nyanläggningar, dvs. elektrifiering av äldre helårsbebodda glesbygdsfastigheter, som för upprustningsändamål. Detta föreslår utskottet på grundval av ett antal motionsyrkanden. I budgetpropositionen har regeringen föreslagit att ytterligare medel inte skall tillföras denna stödverksamhet.

Utskottet avstyrker en motion om ändrade skatteförhållanden för företag med landsbygdsdistribution av elström. En reservation (c) har avgetts till förmån för motionen.

Motionerna

Yrkanden

De motioner som behandlas här är följande:

1986/87:N508 av Birgitta Hambræus (c) och Karl Boo (c), vari hemställs att riksdagen återinför anslaget till Landsbygdens elektrifiering och för budgetåret 1987/88 anslår 5 milj. kr.

1986/87:N528 av Rolf Kenneryd (c) och Ivar Franzén (c), vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag om bättre ekonomiska förutsättningar för eldistribution i glesbygd enligt de riktlinjer som förordas i motionen.

1986/87:N542 av Ivar Franzén m. fl. (c. vpk), vari hemställs att riksdagen till Främjande av landsbygdens elektrifiering för budgetåret 1987/88 anvisar ett reservationsanslag om 2 500 000 kr.

1986/87:N543 av Margareta Winberg m. fl. (s), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om fullföljande av tioårsprogrammet angående restelektrifiering.

NU 1986/87:24

1986/87:N551 av Olof Johansson m. fl. (c), såvitt gäller hemställen att riksdagen

7. till Främjande av landsbygdens elektrifiering för budgetåret 1987/88 anvisar ett reservationsanslag om 2 000 000 kr. för upprustning m. m. av befintliga lokala eldistributionsnät.

8. till Främjande av landsbygdens elektrifiering för budgetåret 1987/88 anvisar ett reservationsanslag om 2 500 000 kr. för investeringar i nya anläggningar för eldistribution.

Motivering

Åtskilliga fastigheter i landet saknar tillgång till elström, sägs det i motion 1986/87:N543 (s). Motionärerna erinrar om riksdagens tidigare beslut om anslag för främjande av landsbygdens elektrifiering. De kritiserar regeringen för att den i budgetpropositionen föreslår en avveckling av ifrågavarande anslag. Eldistributionsföretagen kommer inte att ta sitt ansvar, menar motionärerna. Även om de skulle göra detta skulle merkostnaden för abonnentkollektivet bli oacceptabelt hög. Det är ett elementärt rättvisekrav att alla invånare skall ha elektricitet i sina hus, anför det vidare. Medel för att fullfölja restelektrifieringen borde tas ur anslaget för särskilda regionalpolitiska åtgärder för infrastrukturutbyggnad m. m.

Utvecklingen har genom den socialdemokratiska energipolitiken medfört en allt högre elanvändning med allt större påfrestningar på elnäten. Inte minst de lokala, anför det i centerns partimotion 1986/87:N551. Motionärerna finner det därför inte acceptabelt att, såsom regeringen föreslår, stödet till främjande av landsbygdens elektrifiering slopas. Det i motionen föreslagna bidraget föreslås fördelas på 2,5 milj. kr. för investeringar i nya anläggningar och 2 milj. kr. för investeringar som avser upprustning av distributionsnätet på landsbygden.

Det är självklart att alla skall ha rätt till elektricitet, liksom till telefon och post till sina hem, heter det i motion 1986/87:N508 (c). Där det är långt mellan abonnenterna blir det dyrt att underhålla nätet, konstaterar motionärerna. Som ett konkret exempel anger de svårigheter för Orsa Finnmarks eldistributions ekonomiska förening. Det av motionärerna föreslagna anslaget skall få användas till nyelektrifiering och till reparation av nät i glesbygd, alternativt till andra individuella lösningar. Målet skall vara att alla i vårt land får elektricitet till sin permanentbostad.

I motion 1986/87:N542 (c, vpk) erinras om att eldistributörernas skyldighet att även i glesbygder förse människor med elkraft regleras av ellagen (1902:71 s. 1). Med de undantagsbestämmelser som finns förväntar sig motionärerna inte att glesbygdsdistributörerna är villiga att själva bekosta slutförandet av elektrifieringen. Från rättvisesynpunkt är det självklart, anför de, att kostnaderna för den återstående elektrifieringen av glesbygden skall fördelas över hela landets abonnentkollektiv. Motionärerna finner det

angeläget att det av riksdagen beslutade elektrifieringsprogrammet genomförs enligt tidigare fastlagd tidsplan och att erforderliga medel anvisas för detta ändamål.

Bättre ekonomiska förutsättningar för eldistributionen i glesbygden krävs i motion 1986/87:N528 (c). Motionärerna hänvisar till tidigare centermotioner i ämnet och föreslår skattelättnader för företag med landsbygdsdistribution. Elskatten skulle beräknas efter jämförbar ledningslängd med bibehållande av den totala skatteintäktens nivå. Ett sådant system skulle, anför motionärerna, bli kostnadsneutralt i förhållande till nuvarande system.

Uppgifter i anslutning till motionerna

Bakgrund

Distribution av elkraft till landets 4,8 miljoner abonnenter handhas år 1987 av 322 eldistributörer. Av dessa är 20 statliga verk och bolag, 165 kommunala företag, 58 privata kraftbolag och 79 elföreningar. Statens vattenfallsverk och ett mindre antal kommunala och privata kraftföretag har både produktion och distribution av elkraft. I tätorterna är det i regel kommunerna som sköter eldistributionen, medan landsbygdens elförsörjning ombesörjs av staten, privata kraftbolag eller elföreningar.

Riksdagen fastställde år 1976 riktlinjer för strukturomvandlingen på eldistributionsområdet (prop. 1975/76:100 bil. 15, NU 1975/76:45, rskr. 1975/76:263). Dessa innebär att rationaliseringen i huvudsak skall fortgå på frivillig väg. En utgångspunkt är att huvudansvaret för distributionens ordnande bör åvila det allmänna. Vidare anges att de enskilda elkonsumenterna skall tillförsäkras gynnsamma distributionsförhållanden och att kommunerna som företrädare för lokala intressen skall ges inflytande. Distributionsföretag skall, när så bedöms lämpligt, föras samman eller gå upp i företag som medger en rationell verksamhet.

Sedan början av 1940-talet har statsbidrag beviljats för att underlätta elektrifiering av helårsbostäder på landsbygden. Genom detta stöd beräknas, enligt uppgifter från statens energiverk, drygt 100 000 hushåll ha fått tillgång till elenergi. För närvarande återstår ett hundratal helårsbebodda fastigheter som saknar elenergi. Hittills har staten tillskjutit 135 milj. kr. Kommuner och landsting har bidragit med ungefär lika mycket. I områden där vattenkraften har byggts ut har bidrag erhållits från de avgifter kraftföretagen ålagts att betala för intrånget genom kraftutbyggnaden.

Staten har också i samband med den strukturförändring som ägt rum inom eldistributionen gett bidrag om 128 milj. kr. till upprustning av nedslitna och olönsamma landsbygdsnät.

Bestämmelser om eldistributionen finns i lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar (ellagen). Där sägs bl. a. (2 § 4 mom.) att den som innehar områdeskoncession för yrkesmässig distribution är skyldig att, om inte särskilda skäl finns för undantag, tillhandahålla ström åt var och en som inom området behöver den för normalt förbrukningsändamål.

Bestämmelserna i ellagen innebär att eldistributörerna är skyldiga att leverera elström till befintliga och tillkommande abonnenter. Enligt förarbe-

tena (prop. 1957:161 s. 48) får emellertid distributionsskyldighetens omfattning bestämmas med beaktande av att kostnaderna för en ifrågasatt elektrifiering håller sig inom ekonomiskt rimliga gränser. Om kostnaderna blir onormalt höga är eldistributören inte skyldig att elektrifiera avsidet liggande fastigheter. I sådana fall har, enligt uppgift av statens energiverk, de statliga bidragen varit avgörande för att en elektrifiering skulle komma till stånd.

Tidigare riksdagsbehandling

Främjande av landsbygdens elektrifiering

I det följande återges kortfattat näringsutskottets och riksdagens ställningstaganden rörande bidrag till landsbygdens elektrifiering under de senaste åren.

Riksdagen beslutade våren 1980 (prop. 1979/80:100 bil. 17, NU 1979/80:36, rskr. 1979/80:248) om stödverksamhetens omfattning för en tioårsperiod. Stöd skulle lämnas för upprustning med 2 milj. kr. per år under fem år (t. o. m. budgetåret 1984/85) och för nyanläggningar med 2,5 milj. kr. per år under tio år (t. o. m. budgetåret 1989/90).

Åren 1981 och 1982 godtog riksdagen regeringens förslag till anslag. Förslagen var i enlighet med 1980 års beslut (prop. 1980/81:90, NU 1980/81:60 s. 105, rskr. 1980/81:381; prop. 1981/82:100 bil. 17, NU 1981/82:30 s. 73, rskr. 1981/82:356).

Våren 1983 föreslog regeringen att anslaget i enlighet med tidigare beslut av riksdagen skulle bestämmas till 4,5 milj. kr. Två motioner (s; c) med förslag rörande anslagets fördelning avstyrktes av näringsutskottet och avsågs av riksdagen. Härvid anförde utskottet bl. a. att en viss flexibilitet i tolkningen torde vara möjlig vid avvägningen mellan vad som skulle betraktas som nyanläggning och som upprustning av ett nät (prop. 1982/83:100 bil. 14, NU 1982/83:33 s. 56, rskr. 1982/83:280).

När anslaget behandlades våren 1984 förelåg en motion (c, s) med krav på dels att hela anslaget om 4,5 milj. kr. skulle få disponeras för främst upprustning av nedslitna och oräntabla nät, dels att bidraget skulle förlängas för ytterligare en tioårsperiod efter utgången av år 1985. Näringsutskottet pekade på sitt ställningstagande året innan om en viss flexibilitet inom anslagsramen men ville inte sträcka sig så långt som motionärerna önskade. I fråga om en förlängning av bidragssystemet förutsatte utskottet att regeringen följde utvecklingen och övervägde frågan inför det följande årets budgetbehandling. Utskottet avstyrkte motionen och tillstyrkte regeringens förslag (prop. 1983/84:100 bil. 14, NU 1983/84:30 s. 68, rskr. 1983/84:297). Riksdagen följde utskottet.

Sedan statens energiverk anmält ett fortsatt behov av medel för att redan påbörjade upprustningar skulle kunna fullföljas beslöt riksdagen våren 1985 (prop. 1984/85:120, NU 1984/85:30 s. 88, rskr. 1984/85:362) att medelsramen 2,5 milj. kr. per år för nyanläggningar skulle få användas även för upprustningsändamål. I tre motioner (c) begärdes en högre anslagsnivå (4,5 milj. kr. resp. 5 milj. kr.). Yrkandena avstyrktes. Näringsutskottet sade sig

inte då kunna ställa sig bakom kraven på en utvidgad medelsram. Centerpartiets företrädare i utskottet reserverade sig och föreslog att anslaget skulle uppgå till 4,5 milj. kr.

För innevarande budgetår har riksdagen våren 1986 anslagit 2,5 milj. kr. (prop. 1985/86:100 bil. 14, NU 1985/86:17 s. 61, rskr. 1985/86:172). Stöd kan beviljas till nyanläggning och till upprustning av elektriska distributionsnät på landsbygden. Enligt förslag av näringsutskottet avslog riksdagen yrkanden i två motioner (c) om att anslaget skulle beräknas till 4,5 milj. kr. Utskottet fann med hänsyn till tidigare riksdagsbeslut ingen anledning att förorda en utökad medelsram. En reservation (c) förelåg.

Ekonomiska förutsättningar för eldistribution

Förra året avslog riksdagen en motion (c) med krav på bättre ekonomiska förutsättningar för eldistribution i glesbygd (NU 1985/86:17 s. 61). Näringsutskottet avstyrkte motionen med hänvisning till att statens energiverk då hade påbörjat en utredning om skillnader i elpriser mellan olika eldistributörer. En reservation (c) förelåg.

Utskottet

Staten har sedan början av 1940-talet lämnat stöd för att underlätta elektrifieringen av helårsbebodda fastigheter på landsbygden. Ett skäl därtill har varit att kostnaderna för att elektrifiera avlägset belägna fastigheter har varit relativt höga. Elektrifieringen är nu på det hela taget färdig men det återstår i landet ett hundratal helårsbostäder utan elström.

Riksdagen beslutade våren 1980 om stödverksamhetens omfattning för en tioårsperiod (se s. 4). Stöd skulle lämnas för upprustning med 2 milj. kr. per år under fem år (t. o. m. budgetåret 1984/85) och för nyanläggningar med 2,5 milj. kr. per år under tio år (t. o. m. budgetåret 1989/90).

Våren 1985 beslöt riksdagen att medelsramen 2,5 milj. kr. per år för nyanläggningar skulle få användas även för upprustningsändamål.

För innevarande budgetår har riksdagen anslagit 2,5 milj. kr. Stöd kan beviljas till nyanläggning, bl. a. för elektrifiering av äldre helårsbebodda fastigheter i glesbygd, och till upprustning av elektriska distributionsnät på landsbygden. Beslut om sådant stöd fattas av statens energiverk. Riksdagen avslog samtidigt på förslag av näringsutskottet två motioner (c) med krav på att anslaget skulle uppräknas till 4,5 milj. kr. Centerpartiets företrädare i näringsutskottet reserverade sig.

Frågan om den fortsatta elektrifieringen berörs i budgetpropositionen (bil. 16 s. 32). Föredragande statsrådet anför att ytterligare medel inte bör tillföras ifrågasvarande stödverksamhet. Under årens lopp har, säger hon, antalet icke-elektrifierade fastigheter minskat. Genom fortlöpande rationaliseringar och sammanslagningar har distributionsföretagen blivit större och ekonomiskt allt starkare. Det är därför, uttalar hon vidare, numera rimligt att framhålla distributionsföretagens fulla ansvar för att återstående erforderliga utbyggnader av näten genomförs och att kostnaderna till stor del

fördelas över abonnentkollektiven. Detta är det normala sättet att finansiera investeringar i distributionsnäten.

Utöver de angivna skälen anförs statsfinansiella motiv för ståndpunkten att ytterligare medel ej skall anslås till stödverksamheten. För att redan beslutade åtaganden skall kunna fullföljas bör dock enligt propositionen statens energiverk på oförändrade villkor disponera de medel som hittills tillförts anslaget. För eldistributionsrådets verksamhet, m. m. beräknas för nästa budgetår medel under statens energiverks anslag till utredningar m. m. och information.

I fyra motioner framförs förslag rörande statliga bidrag till landsbygdens elektrifiering.

I motion 1986/87:N543 (s) begärs ett uttalande av riksdagen om fullföljande av tioårsprogrammet angående restelektrifiering. Motionärerna ifrågasätter det realistiska i regeringens förhoppning om att distributionsföretagen skall ta sitt ansvar för återstående utbyggnad.

Centern begär i partimotionen 1986/87:N551 att riksdagen för budgetåret 1987/88 skall anvisa 4,5 milj. kr. för bidrag till främjande av landsbygdens elektrifiering. Bidraget föreslås fördelas på 2,5 milj. kr. för investeringar i nya anläggningar och 2 milj. kr. för investeringar som avser upprustning av distributionsnätet på landsbygden.

I motion 1986/87:N508 (c) påyrkas ett anslag om 5 milj. kr. för bidrag till landsbygdens elektrifiering. Motionärerna betecknar det som orimligt att abonnenterna skall bekosta upprustningar för miljontals kronor.

Man kan inte förvänta sig att glesbygdsdistributörer är villiga att själva bekosta slutförandet av elektrifieringen, heter det i motion 1986/87:N542 (c, vpk). Kostnaden för den återstående elektrifieringen av glesbygden bör fördelas över landets abonnentkollektiv. Till anslaget Främjande av landsbygdens elektrifiering föreslås riksdagen anvisa 2,5 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

Eldistributörerna har enligt ellagen (1902:71 s. 1) skyldighet att leverera elström till befintliga och tillkommande abonnenter (se s. 3). Om kostnaderna för att bygga ledningar blir onormalt höga är en eldistributör dock inte skyldig att elektrifiera avsides liggande fastigheter. Riksdagens beslut våren 1980 om stödverksamhetens omfattning innebar bl. a. att stöd skulle lämnas för nyanläggningar med 2,5 milj. kr. per år under tio år, dvs. t. o. m. budgetåret 1989/90. Detta beslut har varit en utgångspunkt för planeringen av restelektrifieringen hos statens energiverk och hos berörda distributionsföretag.

Enligt utskottets uppfattning bör i konsekvens med 1980 års riksdagsbeslut för nästa budgetår till främjande av landsbygdens elektrifiering anvisas 2,5 milj. kr. Medlen bör kunna disponeras såväl för nyanläggningar som för upprustningsändamål. Såsom anförs i budgetpropositionen bör därutöver statens energiverk på oförändrade villkor få disponera de medel som tidigare har tillförts anslaget.

Utskottet räknar härutöver med att den allt större effektivitet och ekonomiska styrka som kan konstateras för eldistributionsföretagen som kollektiv räknat skall komma till uttryck genom ett ökat ansvar för den återstående erforderliga utbyggnaden av elnätet. Ett förverkligande av vad

utskottet här har anfört tillgodoser delvis önskemålen i här behandlade motioner.

NU 1986/87:24

Även motion 1986/87:N528 (c) gäller eldistributionen på landsbygden. I den begärs förslag av regeringen om bättre ekonomiska förutsättningar för eldistribution i glesbygd enligt de riktlinjer som förordas i motionen. Skattelättnader föreslås för företag med landsbygdsdistribution. Elskatten skulle beräknas efter jämförbar ledningslängd med bibehållande av den totala skatteintäktens nivå.

Riksdagen avslag ett liknande krav förra året (se s. 5).

Statens energiverk bedriver ett långsiktigt arbete som syftar till en fortsatt strukturrationalisering inom eldistributionen. Den tidigare (s. 5) nämnda utredningen om skillnader i elpriser pågår alltjämt.

Utskottet anser med hänsyn till det pågående utredningsarbetet att det inte heller nu finns anledning för riksdagen att vidta någon sådan åtgärd som begärs i motion 1986/87:N528 (c). Energiverkets kartläggning torde kunna ge underlag för säkrare bedömningar än som för närvarande kan göras av vilka pris- och kostnadsskillnader som faktiskt förekommer mellan olika eldistributörer. Motionen avstyrks således.

Utskottet hemställer

1. beträffande *främjande av landsbygdens elektrifiering*
att riksdagen med anledning av motionerna 1986/87:N508, 1986/87:N542 och 1986/87:N543 samt motion 1986/87:N551 yrkandena 7 och 8 till *Främjande av landsbygdens elektrifiering* för budgetåret 1987/88 under fjortonde huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 2 500 000 kr.,

2. beträffande *eldistribution på landsbygden*
att riksdagen avslår motion 1986/87:N528.

Stockholm den 2 april 1987

På näringsutskottets vägnar

Nils Erik Wååg

Närvarande: Nils Erik Wååg (s), Erik Hovhammar (m), Rune Jonsson (s), Ivar Franzén (c), Wivi-Anne Radesjö (s), Sten Svensson (m), Åke Wictorson (s), Per Westerberg (m), Reynoldh Furustrand (s), Gudrun Norberg (fp), Jan Hyttring (c), Mats Lindberg (s), John Andersson (vpk) och Leo Persson (s).

Eldistribution på landsbygden (mom. 2)

Ivar Franzén och Jan Hyttring (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 7 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "avstyrks således" bort ha följande lydelse:

Utskottet finner det önskvärt med åtgärder från statsmakternas sida för att skapa en ökad kostnadsneutralitet mellan elföretag med olika distributionsförhållanden. På grund av högre kostnader har det blivit allt svårare för lokala företag med eldistribution utanför tätorterna att hålla jämna steg med tätortsföretag i fråga om möjligheter att erbjuda säker elförsörjning och god lokal service. De åtgärder som förordas i motion 1986/87:N528 (c) bör därför genomföras i syfte att i dessa avseenden skapa bättre förutsättningar för distributörerna av elkraft på landsbygden. Då utskottet har erfarit att man vid den återopade utredningen hos statens energiverk inte har för avsikt att studera denna fråga på sådant sätt som motionärerna förordar anser utskottet att riksdagen bör göra ett uttalande till regeringen av här angiven innebörd. Utskottet tillstyrker sålunda motion 1986/87:N528 (c).

dels att utskottet under 2 bort hemställa

2. beträffande *eldistribution på landsbygden*

att riksdagen med bifall till motion 1986/87:N528 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

Särskilt yttrande

Främjande av landsbygdens elektrifiering (mom. 1)

Ivar Franzén (c) och Jan Hyttring (c) anför:

Från centerns sida noterar vi med tillfredsställelse att ett enigt utskott har ansett det angeläget att riksdagen fullföljer tidigare gjorda utfästelser avseende landsbygdens elektrifiering och anvisar 2,5 milj. kr. för ändamålet. Ännu bättre hade det varit om utskottet, när man ändå går emot regeringens förslag, hade följt centerns förstahandsyrkande och föreslagit ytterligare 2 milj. kr. för att man på ett hedervärt sätt skall kunna fullfölja upprustningen av undermåliga distributionsledningar i utpräglad glesbygd. Vi har dock bedömt enigheten kring vårt andrahandsyrkande som så viktig att vi har avstått från att reservera oss för vårt förstahandsyrkande.